

pic Bob Quinn/Archiva Chonamara

Cólín Sheáin Dharach Seoige

In Aibreán na bliana seo, bhásaigh Cólín Sheáin Dharach Seoige, duine a thagann chun cuimhne nuair a luaitear na chéad fhéilte a d'eagraigh Pléaráca. Ó thosaigh Pléaráca Chonamara ag eagrú an chomórtais damhsa ar an sean-nós do Chorn Mháirtín Beag Uí Ghríofa, bhuaigh Cólín an corn seo faoi dhó. Eisean agus damhseoirí eile dá ghlúin a choinnigh an stíl sean-nóis ag imeacht sular tháinig an borradh atá ann faoi láthair i measc na hóige. Mar a deir go leor, bhí an sean-nós ceart ag Cólín agus spreag sé go leor damhseoirí níos óige. D'iarr muid ar Bhdín Seoige, dreifíúr Chóilín píosa a scríobh faoina dreatháir.

Rugadh Cólín Seoige nó Cólín Sheáin Dharach mar a bhfearr aithne air, ar an gCladach Ó Dheas i nAibreán na bliana 1918. Ba é an séú duine de ochtar clainne é, triúr iníon agus cúigear mac a bhí ag Seán Dharach Seoige as an gCladach ó Dheas agus a bhean Nóra Labhráis Pheada Ní Nía.

D'fhás Cólín suas ina bhaile dúchais, áit a chaith sé a shaol cés moite de thréimhse gearr a chaith sé i Sasana ar an mbeet.

Chuaigh Mary go Meiriceá nuair a bhí sí ocht mbliana déag d'aois agus bhí deich mbliana fichead caite aici ann sular thug sí cuairt abhaile. Chaith Meaig roinnt blianta i Sasana le linn a hóige, is sa gCladach Ó Dheas is mó a bhí cónaí uirthi. Fuair sí bás anuraidh, Beannacht Dé lena hanam.

Níor fhág mé féin an baile riamh ach ar chúpla turas a thug mé go Sasana agus go Meiriceá ar saoire. Chaith mé chúig bhliana ag obair sa monarcha cniotála a bhí sa gColáiste Tin. Chaith Michael go leor dá shaol ag obair i Sasana agus chaith sé roinnt blianta ag obair i gCill Dara freisin. I Sasana a chaith Tom a shaol. Bhí Darach píosa beag i Sasana freisin ach is sa mbaile sa mó a bhíodh sé. Sa mbaile atá John, fear mór ceoil agus amhránaíochta. Bhí ceol,

amhráin agus damhsa ag mórán chuile dhuine den chlann.

Ba fear an-stuama é Cólín. Bhí an-cháil air mar chaoladóir. Bhíodh sé ag déanamh cléibh, ciseán agus ciseog. Níl mórán teach san áit nach bhfuil ciseog ann a rinne Cólín.

Fear an-spóirtíúil a bhí ann, ba mhaith leis ceol, amhráin agus damhsa.

Sé an damhsa is mó a chuir sé spéis ann. Bhain sé cáil amach leis an damhsa ar an sean-nós. Bhíodh sé ag damhsa sna tithe ceoil, b'é seo an t-ardán a bhíodh ag duine le linn a óige, ag féilte agus ag cóisir. Is iomaí duais a bhain sé amach.

Faraor bhí sé amach sna blianta nuair a tugadh léargas ar an scil damhsa a bhí aige, ach mar sin fhéin tá trófaíthe agus cupáin le feiceáil ina dhiaidh.

Bhí bua eile aige leis an scealaíocht, tomhaiseanna agus seanfhocla. Dá mbeadh tú lá fada leis ní bheadh deireadh lena chuid tomhaiseanna.

Bhí an tsláinte ag cliseadh ar Chóilín sna blianta deirneacha agus d'imigh sé uainn ar Shlí na bhFíreán san Aibreán seo caite. Airfonn muid uainn go mór é, Beannacht Dé lena anam dílis.

Bidín Seoige

Festy Ó Conláin

Bhásaigh duine de na ceoltóirí is mó cáil as Conamara an Samhradh seo. Bhí ainm Festy Conlon luaite leis an bhfeadóg stáinn go náisiúnta agus go hidirnáisiúnta. D'iarr muid ar Shéamas Ó Cualáin as an Spidéal cur síos ar a chara agus a fhear muinteartha.

Aireoidh lucht ceoil i gcian agus i gcógar uathu an fear feadóige cumasach, Festy Ó Conláin. a bhásaigh ag a theach cónaithe i mBaile Liam sa Spidéal i dtús mí mheáin an tSamhraidh. Caillteanas agus meála mór a bhás dá chlann Máire (Mómó), Dara, Micheál agus Philip, dá thríúr deirfiúracha Gráinne, Magdalene is Eithne, dá ghaolta ar fad agus dá iliomad cairde. Go ndéana Dia trócaire ar a anam uasal.

I mBaile an tSagairt ag bordáil ar mhíle soir ó shráidbhaile an Spidéil a rugadh agus a tógadh Festy. Ba é an dara duine ab óige de dheichniúr clainne (cúigear mac agus cúigear iníonacha) a saolaíodh do Cháit Ní

Choistealbha (Kate Sheáin Tom) agus do Mhicheál Ó Conláin arbh as an Muileann Cearn dó ó dhúchas.

Teach mór cuartaíochta a bhí Tigh Chonláin agus ní iontas ar bith é sin mar chuirte Fálte Uí Cheallaigh i gconaí roimh gach duine idir shaibhir agus dhaibhir. Ina theannta sin, b'iontach an teach ceoil agus siamsa é. Ní ón ngaoth a thug Festy féith an cheoil óir ba ait lena athair ceol, chomh maith le amhráin chlasaiceacha a chasadh. Togha veidhleadóra agus an-fhear fluíteoige (piccolo) a bhí ann freisin. Maidir le máthair Festy, bhí a cáil i bhfad is i ngearr mar amhránaí sean-nóis. Mheallfadh sí an chéirseach den chraobh le binneas a gutha. An

t-amhrán is mó de stór cuimsitheach a mháthar a chuaigh i gcion go mór ar Festy ba ea 'An Gabha Ceartan' agus ba é a bhí in ann é a rá go blasta.

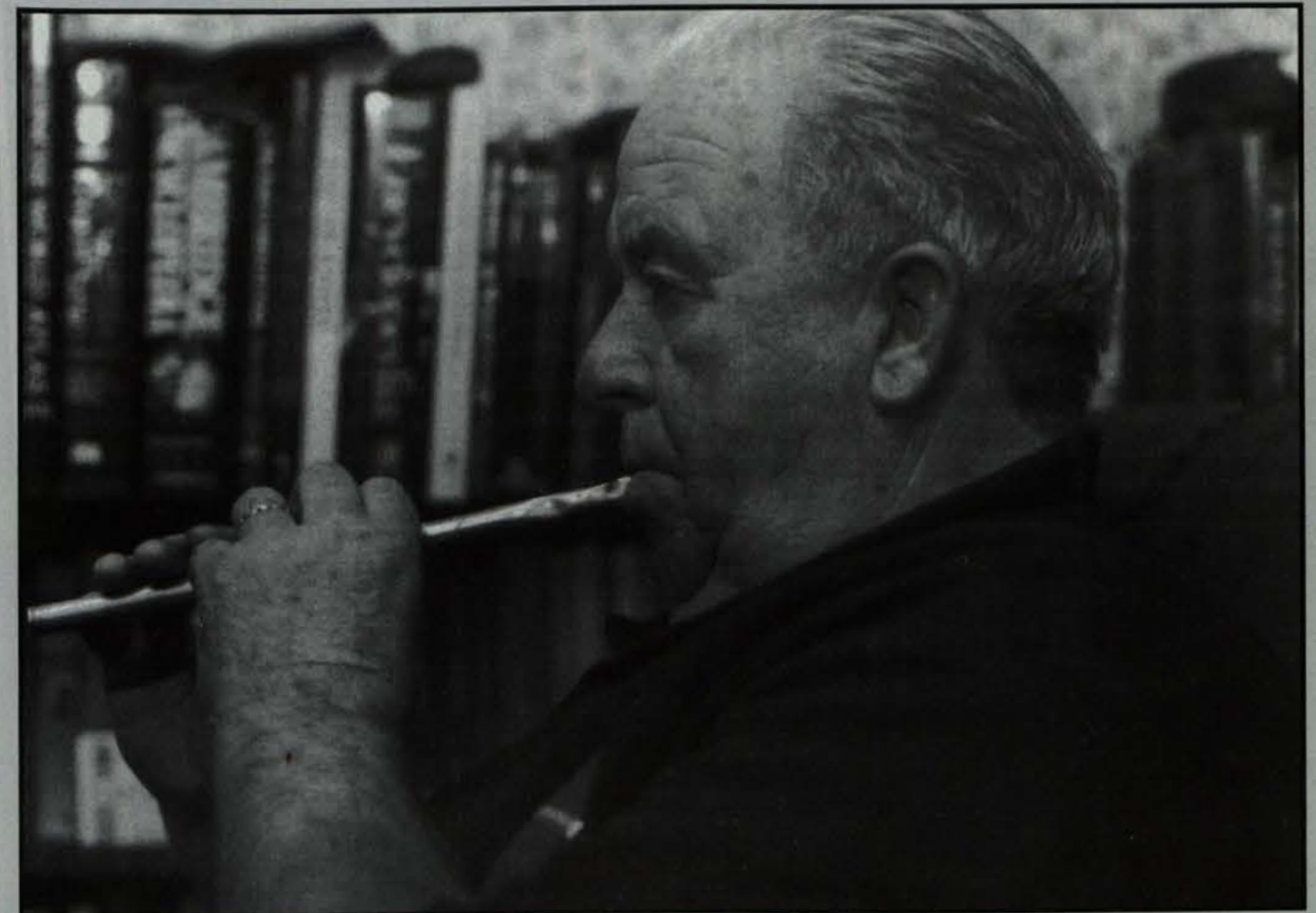
Ach ar ndóigh ba í an fheadóg ab ansa le Festy agus ba í buaic a ghlóire í. Nach gcuirfeadh sé ola ar do chroí éisteacht leis ag casadh na bhfonn mall ar nós 'An Chúilfhionn', 'Úna Bhán', 'Róisín Dubh' . . . agus cár fhág mé an fonn álainn brónach sin 'Sliabh na mBan' faoi dhíomua catha na nÉireannach Aontaithe i 1798.

Tá Festy imithe ar Shlí na Fírinne ach faoi mar a bheadh súil leis castar a chuid ceoil go féiltiúil ar Raidió na Gaeltachta agus cluintear é freisin ó am go ham ar chlár a dhlúthcharad, Ciarán Mac Mathúna, ar RTÉ ar maidin Dé Domhnaigh

A mhac na Páirte is buan é ár gcuimhne ort!

[Is trua le haithris gur fhuadaigh an bás uainn Luan Mac Lochlainn, deirfiúr eile le Festy ar 14 Lúnasa. Glór na nAingeal go gcloise sí]

Séamas Ó Cualáin

pic Bob Quinn/Archiva Chonamara